

Prezes Urzędu Ochrony
Konkurencji i Konsumentów
Delegatura w Krakowie

RKR-644-505/16/SJ-22/17

Kraków, dnia 18 lipca 2017 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie
XXVII Wydział Cywilny Odwoławczy
ul. Płocka 9
01 - 231 Warszawa

Powód:
(...)

Pozwana:
Nationale-Nederlanden
Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie S.A.
(...)

Sygnatura akt: XXVII Ca 1078/17

**Stanowisko Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
zawierające istotny pogląd dla sprawy**

Stosownie do przepisu art. 31 d ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 229 ze zm.) „Prezes Urzędu jeżeli uzna, że przemawia za tym interes publiczny, przedstawia sądowi istotny dla sprawy pogląd w sprawach dotyczących ochrony konkurencji i konsumentów”.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 31 d ww. ustawy, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej także: Prezes UOKiK, Prezes Urzędu) przedstawia sądowi istotny pogląd dla przedmiotowej sprawy.

Niniejsza sprawa dotyczy problemu niedozwolonych postanowień umownych określających opłaty, jakie na mocy ogólnych warunków ubezpieczenia są przez zakłady ubezpieczeń pobierane od konsumentów w związku z rozwiązaniem przez nich umów ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (dalej także: umowa ubezpieczenia z ufk) przed określonym w OWU terminem. Skutki społeczne dotyczące pobierania przez zakłady ubezpieczeń rażąco wygórowanych opłat w związku z rezygnacją z umowy ubezpieczenia z ufk, stanowią przesłankę umożliwiającą występowanie Prezesa Urzędu w tych sprawach w granicach interesu publicznego. Niniejszą sprawę należy uznać za spełniającą kryteria sprawy dotyczącej ochrony konsumentów, gdyż jest ona związana z postanowieniami umownymi stosowanymi w relacjach przedsiębiorcy - zakładu ubezpieczeń z konsumentami.

W świetle tych okoliczności, a także biorąc pod uwagę wiedzę i doświadczenie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z zakresu ochrony konsumentów,

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Delegatura w Krakowie
pl. Szczepański 5 < 31 – 011 Kraków

tel. 12 421 75 79 < faks 12 421 74 98
krakow@uokik.gov.pl
www.uokik.gov.pl

w szczególności fakt, że Prezes Urzędu w latach 2015 - 2016 wydawał decyzje związane z warunkami ubezpieczeń na życie i dożycie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi, które dotyczyły wypłacanych wartości wykupu, opłat likwidacyjnych lub opłat równoważnych pobieranych w sytuacji przedterminowego rozwiązania umowy ubezpieczenia na życie i dożycie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi, Prezes Urzędu uznał za zasadne przedstawienie istotnego poglądu w niniejszej sprawie, sformułowanego w związku z wnioskiem Powoda.

Przedstawiając niniejszy pogląd, Prezes Urzędu pragnie poczynić istotne zastrzeżenie, że stanowisko jakie formułuje w tej sprawie opiera się na określonym stanie faktycznym i prawnym oraz wniosku, jaki Powód skierował do Prezesa Urzędu i z tego względu ocena prawna przedstawiona w niniejszym poglądzie przez Prezesa Urzędu nie może stanowić odniesienia dla innych spraw.

Uzasadnienie

Pogląd przedstawiany w niniejszej sprawie wyrażany jest w oparciu o:

1. Wniosek Powoda o wydanie istotnego poglądu w sprawie z dnia (...) r. (dalej również jako: „Wniosek”) oraz przedłożone kopie następujących dokumentów, w szczególności:
  - a) Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/2/2013) wraz z Tabelą Limitów i Opłat (TLiO/ULM5/1/2013);
  - b) Pismo (...);
  - c) Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/1/2014) wraz z Tabelą Limitów i Opłat (TLiO/ULM5/1/2014);
  - d) Oświadczenie Pozwanej z dnia (...) 2014 r. o zrzeczeniu się prawa do pobierania części opłat w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk;
  - e) Pozew z dnia (...) r.;
  - f) Odpowiedź na pozew z dnia (...) r.;
  - g) Pismo przygotowawcze Powoda z dnia (...) r.;
  - h) Pismo przygotowawcze Pozwanej z dnia (...) r.;
  - i) Pismo przygotowawcze Powoda z dnia (...) r.;
  - j) Wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, VI Wydział Cywilny, w sprawie o sygn. akt VI C 2142/16 z dnia 13 lutego 2017 r., wraz z uzasadnieniem;
  - k) Apelację Powoda z dnia (...) r.;
  - l) Odpowiedź Pozwanej z dnia (...) r. na ww. apelację Powoda;
2. Pismo Powoda w sprawie Wniosku z dnia (...) r.;
3. Pismo Powoda w sprawie Wniosku z dnia (...) r.;
4. Pismo Powoda w sprawie Wniosku z dnia (...) r.

1. Stan faktyczny

W dniu (...) r. Powód skierował do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wniosek o przedstawienie istotnego poglądu w sprawie o sygnaturze VI C 2142/16 toczącej się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie, dotyczącej zwrotu kwoty (...) pobranej przez Pozwaną w związku z rozwiązaniem przez Powoda umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym zawartej na podstawie wzorca pn. „Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/2/2013)” (dalej również jako: „OWU”), w tym w szczególności przedstawienie poglądu, czy postanowienie określające możliwość pobierania opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk oraz zasady ustalania ich wysokości stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385(1) § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst. jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm., dalej także: k.c.).

Umowa ubezpieczenia z ufk obowiązywała strony od dnia (...) r. Dnia (...) 2014 r. Pozwana pismem poinformowała Powoda, że od dnia 12 maja 2014 r. dobrowolnie zrezygnowała z części opłat za rozwiązanie umowy ubezpieczenia z ufk, w przypadku gdy konsument zdecyduje się na nie w okresie do końca 10 roku trwania polisy, które to zostały określone w OWU oraz w stanowiącej ich integralną część „Tabeli Limitów i Opłat (TLiO/ULM5/1/2013)” (dalej również jako: „TLiO”). Pozwana uczyniła to poprzez złożenie jednostronnego oświadczenia woli o zrzeczeniu się części przyznanego jej prawa, przez co jego skuteczność nie była zależna od wyrażenia zgody przez Powoda. Podkreślić należy, że Powód nie miał wpływu na treść tego oświadczenia. W piśmie tym Pozwana wskazała, że za rozwiązanie umowy ubezpieczenia z ufk pomiędzy 1, a 10 rokiem polisowym pobiera dwie opłaty, tj. dystrybucyjną (od 12 maja 2014 r. zmianie uległy współczynniki stanowiące podstawę do ustalenia jej wysokości w danym roku polisowym w stosunku do tych określonych w TLiO) oraz opłatę za likwidację umowy (jej wysokość nie uległa zmianie, tj. nadal wynosi 500,00 zł). Spółka przedstawiła również tabelę prezentującą aktualne współczynniki stanowiące podstawę do ustalenia wysokości opłaty dystrybucyjnej w danym roku polisowym. Złożone przez Pozwaną oświadczenie odpowiada treści wzorców umownych stosowanych przez nią po 12 maja 2014 roku, tj. „Ogólnym Warunkom Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/1/2014)” oraz „Tabeli limitów i opłat (TLiO/ULM5/1/2014)”, które to były objęte decyzją Prezesa UOKiK nr RKR-10/2015 z dnia 23 września 2015 r. Treść tej decyzji zostanie krótko omówiona na str. 11 - 13 niniejszego pisma. W ww. wzorcach umownych wysokość opłaty dystrybucyjnej oraz opłaty za likwidację umowy została określona w taki sam sposób, jak w piśmie Pozwanej z dnia (...) 2014 r., w którym to zrzekła się części przyznanego jej w OWU / TLiO prawa.

W dniu (...) r. Powód wypowiedział umowę ubezpieczenia z ufk oraz złożył wniosek o całkowitą wypłatę wartości polisy. W piśmie tym Powód wskazał również, że w jego ocenie postanowienie określające zasady naliczania i wysokość opłat pobieranych w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk spełnia kryteria uznania go za abuzywne. W piśmie z dnia (...) r. Pozwana nie zgodziła się ze stanowiskiem Powoda. Umowa została rozwiązana (...) 2015 r. W związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk Pozwana wypłaciła Powodowi bezsporną wartość wykupu w kwocie (...). Kwota (...) została zatrzymana przez Pozwaną tytułem opłat za rozwiązanie umowy ((...) tytułem opłaty dystrybucyjnej oraz 500,00 zł tytułem opłaty za likwidację umowy). Wysokość pobranych przez Pozwaną opłat została wyliczona w oparciu o wartości oraz wskaźniki wynikające z jej pisma z dnia (...), w którym to zrzekła się części przyznanego jej w OWU / TLiO prawa.

Na podstawie art. 29 OWU w zw. z punktem 6) TLiO przedstawionych Powodowi w momencie zawarcia umowy ubezpieczenia z ufk¹ Pozwana w dniu jej rozwiązania mogła pobrać od niego opłatę dystrybucyjną wynoszącą (...) oraz opłatę za likwidację umowy w wysokości 500,00 zł. W tej sytuacji Pozwana wypłaciłaby Powodowi wartość wykupu w kwocie (...), a zatrzymałaby (...). W związku z tym, Pozwana mogłaby pobrać od Powoda opłatę dystrybucyjną w wysokości wyższej o (...), przez co otrzymana przez niego wartość wykupu byłaby mniejsza o tą kwotę.

Pozwem z dnia (...) r. Powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz od Pozwanej kwoty zatrzymanej tytułem opłaty dystrybucyjnej oraz opłaty za likwidację umowy wraz z odsetkami w wysokości ustawowej za opóźnienie. Wyrokiem z dnia 13 lutego 2017 r. (sygn. akt VI C 2142/16) Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (dalej również jako: "Sąd Rejonowy", "Sąd I Instancji", "Sąd"), Wydział VI Cywilny oddalił powództwo.

Sąd Rejonowy uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie i w uzasadnieniu wyroku wskazał m. in., że:

- stan faktyczny sprawy był częściowo bezsporny pomiędzy stronami, a spór pomiędzy stronami zogniskowany jest na kwestii kwalifikacji postanowienia OWU uprawniającego Pozwaną do naliczenia oraz pobrania opłaty dystrybucyjnej i opłaty za likwidację umowy w związku z rozwiązaniem łączącej strony umowy ubezpieczenia z ufk,
- dobrowolne obniżenie przez Pozwaną opłaty dystrybucyjnej pobieranej w razie rozwiązania umowy przed upływem 10 roku trwania polisy należy ocenić jako korzystne dla konsumenta,
- umowa została zawarta pomiędzy konsumentem i przedsiębiorcą przy wykorzystaniu wzorca, a kwestionowane przez konsumenta postanowienia umowy nie zostały z nim uzgodnione indywidualnie,
- wartość wykupu nie stanowi świadczenia głównego umowy łączącej strony procesu,
- "zakres, jak i forma informacji (poprzez informator) przekazanych Powodowi na etapie kontraktowania były wystarczające i na tyle jasne, by uważny, wykazujący się dbałością o swoje interesy klient miał realną możliwość zrozumienia konstrukcji proponowanego produktu", przez co kwestionowane postanowienie nie może zostać uznane za takie, które może powodować po stronie konsumenta dezinformację,
- Powód posiada wykształcenie prawnicze, a we wniosku o ubezpieczenie wskazał, że wykonuje zawód adwokata,
- konsument wykazał się dużą aktywnością w poszukiwaniu potwierdzenia swoich racji (...),
- niezależnie od posiadanego wykształcenia przy zawieraniu tego typu długoterminowych umów konsument powinien wykazać się dużą ostrożnością, a o takim charakterze umowy został poinformowany w sposób prawidłowy,
- wszelkie niezbędne informacje zostały zawarte w OWU oraz TLiO, przez co uważny konsument miał możliwość zapoznania się z nimi, w szczególności na ich podstawie mógł ustalić rodzaj oraz wysokość opłat pobieranych przez Pozwaną w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk przed upływem 10. roku polisowego,

¹ Ich treść została przytoczona w punkcie 2. niniejszego pisma (str. 6 - 7).

- postanowienie umowne zawarte w art. 29 OWU w zw. pkt 6 TLiO, dotyczące opłat pobieranych w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk, nie może zostać uznane za rażąco naruszające interes konsumentów oraz za sprzeczne z dobrymi obyczajami, przez co nie stanowi ono niedozwolonej klauzuli umownej w rozumieniu art. 385(1) § 1 k.c.,

- Powód niezasadnie utożsamia opłatę dystrybucyjną z opłatami likwidacyjnymi, które to postanowienia ich dotyczące zostały uznane za niedozwolone przez właściwe sądy; stanowisko Powoda nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż:

a) inny jest sposób ustalania i pobierania ww. opłat,

b) "Co do zasady konstrukcja opłat likwidacyjnych zakłada, że ubezpieczyciel jest uprawniony do pobrania opłaty w razie rozwiązania umowy w wysokościach stanowiących bądź równowartość zgromadzonych środków, bądź ich większą część, przy założeniu, że wielkość ta maleje w każdym kolejnym roku polisowym",

c) opłata dystrybucyjna nie była powiązana z wartością zgromadzonych środków pieniężnych, lecz tylko i wyłącznie z wartością pierwszej rocznej składki podstawowej, przez co jej wartość Powód mógł ustalić przed zawarciem umowy; w tym zakresie Sąd uwzględnił wysokość opłaty dystrybucyjnej po jej obniżeniu przez Pozwaną,

d) opłata dystrybucyjna była przeznaczona na pokrycie kosztów pośrednictwa ubezpieczeniowego, jeśli umowa zostanie rozwiązana przed upływem terminu określonego w OWU, co należy uznać za zwykły mechanizm rozliczania kosztów zawarcia i administrowania długoterminową umową,

- opłata za likwidację umowy została określona w sposób jasny i precyzyjny, tj. określona jako kwota 500, 00 zł pobierana przy rozwiązaniu umowy w okresie pierwszych 10 lat polisowych.

W piśmie z dnia (...) r. Powód poinformował Prezesa UOKiK o oddaleniu jego powództwa przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, a także o tym, że planuje złożyć apelację od wyroku Sądu. W tym też piśmie Powód podtrzymał swój wniosek o wydanie istotnego poglądu w niniejszej sprawie.

Od wyroku Sądu Rejonowego pismem z dnia (...) r. Powód wniósł apelację do Sądu Okręgowego w Warszawie, zaskarżając go w całości. W apelacji Powód podniósł m. in. że Sąd I Instancji:

- naruszył art. 385(1) § 1 k.c. poprzez błędne przyjęcie, że kwestionowane przez Powoda postanowienie określające zasady naliczania i wysokość opłat pobieranych w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk nie spełnia przesłanek abuzywności, przez co uznano, że Pozwana mogła pobrać od Powoda wysokie opłaty za rozwiązanie umowy ubezpieczenia z ufk (opłatę dystrybucyjną oraz opłatę za likwidację umowy)

- dokonał dowolnej, a nie swobodnej oceny dowodów, polegającej na błędnym przyjęciu, że Powód nie wykazał swojego roszczenia, podczas gdy wykazał je w całości.

W uzasadnieniu swojej apelacji Powód wskazał również, że Sąd I Instancji nie uwzględnił opinii (...) przedstawionej w niniejszej sprawie, z której to jednoznacznie wynika, że pobierane przez Pozwaną opłaty są zbyt daleko idące. Powód wskazał również, że stosowane przez Pozwaną postanowienie jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, ponieważ „sankcjonuje

przejęcie przez ubezpieczyciela całości wykupionych środków w całkowitym oderwaniu od skali poniesionych przez ten podmiot wydatków.”.

W niniejszej sprawie Powód żąda zwrotu kwoty (...) wraz z odsetkami, opierając swoje powództwo na zarzucie, że postanowienie określające możliwość pobierania opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk oraz zasady ustalania ich wysokości stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385(1) § 1 k.c.

W tym miejscu Prezes Urzędu wskazuje, że opinia wyrażona w niniejszym istotnym poglądzie stanowić będzie wyłącznie analizę treści zakwestionowanych postanowień w świetle art. 385(1) § 1 k.c., w tym wystąpienia możliwych skutków w przypadku uznania ich za abuzywne.

2. Treść postanowień Ogólnych Warunków Ubezpieczenia określających opłaty pobierane w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk

Zgodnie z obowiązującymi w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia z ufk postanowieniami „Ogólnych Warunków Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/U LM5/2/2013)”, na podstawie których Powód zawarł umowę z Pozwaną „W przypadku rozwiązania Umowy w okresie do końca 10. Roku polisowego pobrane zostaną:

- a) opłata dystrybucyjna - przeznaczona na pokrycie kosztów pośrednictwa ubezpieczeniowego, stanowiąca określony procent od Składki podstawowej należnej za pierwszy Rok polisowy, bez uwzględnienia podwyższeń tej składki.
- b) opłata za likwidację Umowy - przeznaczona na pokrycie kosztów związanych z zawarciem oraz rozwiązaniem Umowy, stanowiąca określoną kwotę.

Wysokości tych opłat wskazane są w Tabeli limitów i opłat. Obie opłaty pobrane zostaną z Rachunku podstawowego poprzez sprzedaż odpowiedniej liczby Jednostek uczestnictwa według Ceny jednostek uczestnictwa obowiązującej nie później niż w 3. Dniu roboczym od dnia rozwiązania Umowy” (art. 29 ust. 1). Zgodnie z „Tabelą limitów i opłat (TLiO/U LM5/1/2013)” stosowaną do wzorca pn. „Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/U LM5/2/2013) wysokość tych opłat ustalana jest w następujący sposób (punkt 6):

”Opłaty pobierane w związku z rozwiązaniem Umowy (art. 29)

Rok polisowy	Opłata dystrybucyjna	Opłata za likwidację umowy
1 - 10 rok	95% Składki podstawowej należnej za pierwszy Rok polisowy	500 zł
Po 10 roku	0%	0 zł

Suma pobranych opłat: dystrybucyjnej oraz za likwidację Umowy nie może przewyższyć Wartości Rachunku podstawowego.”

Z powyżej określonymi postanowieniami powiązany jest również art. 36 ust. 1 OWU stanowiący, że: „W przypadku rozwiązania Umowy wypłacimy Tobie Wartość wykupu oraz

Wartość Rachunku lokacyjnego. Jeżeli rozwiązanie Umowy nastąpi po upływie 10. Roku polisowego Wartość wykupu zostanie zwiększona również o Wartość Rachunku bonusowego”. Jednocześnie zgodnie z art. 1 pkt 22 OWU: „Wartość wykupu - Wartość Rachunku podstawowego, pomniejszona o określone w Warunkach opłaty, pobierane w związku z rozwiązaniem Umowy; kwotę tę ING Życie wypłaca Właścicielowi polisy albo jego spadkobiercom w przypadkach określonych w Warunkach”.

3. Stan prawny

3.1. Niedozwolone postanowienie umowne

Zgodnie z art. 385 (1) § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Z kolei stosownie do treści przepisu art. 385 (1) § 2 k.c., jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

Możliwość uznania postanowienia za niedozwolone zależy zatem od łącznego spełnienia następujących przesłanek:

1. postanowienie jest stosowane przez przedsiębiorcę wobec konsumentów,
2. postanowienie nie zostało indywidualnie uzgodnione,
3. postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami,
4. postanowienie narusza w sposób rażąco interesy konsumenta,
5. postanowienie nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron.

3.2. Charakter umowy

Umowa ubezpieczenia z ufk nie posiada swojej definicji ustawowej. Nie została uregulowana w kodeksie cywilnym, który to w księdze trzeciej zawiera przepisy dotyczące umowy ubezpieczenia. Zgodnie z art. 805 § 1 k.c. „Przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działalności swojego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę”. Można więc przyjąć, że w tej pojemnej, ogólnej definicji zawiera się także umowa ubezpieczenia z ufk, gdyż przewiduje po stronie ubezpieczającego obowiązek zapłaty składki oraz ochronę w przypadku zajścia określonego zdarzenia, jakim jest zgon lub dożycie określonego wieku.

Postanowienia dotyczące umowy ubezpieczenia z ufk znajdują się w ustawie z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2015 r. poz. 1884 ze zm.). W załączniku do ww. ustawy zawierającym podział ubezpieczeń, w dziale I dotyczącym ubezpieczeń na życie zostało wymienione „ubezpieczenia na życie, jeżeli są związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym”. Powyższe przyporządkowanie może sugerować, że z woli ustawodawcy, analizowana umowa jest podtypem ubezpieczenia na życie. Umowę ubezpieczenia z ufk wyróżnia dualizm regulacji. Najprościej można stwierdzić, że składa się ona z dwóch „części”: ochronnej, która zabezpiecza pokrycie kosztów ryzyka ubezpieczeniowego oraz z „części” *stricte* inwestycyjnej. Jest to bezpośrednia konsekwencja powiązania umowy z ubezpieczeniowym funduszem

kapitałowym. Został on zdefiniowany w ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej jako wydzielony fundusz aktywów, stanowiący rezerwę tworzoną ze składek ubezpieczeniowych, inwestowanych w sposób określony w umowie ubezpieczenia (art. 3 ust. 1 pkt 50 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej). Udziały w funduszu kapitałowym są reprezentowane przez jednostki uczestnictwa nabywane za składki. Celem funkcjonowania ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego jest gromadzenie i inwestowanie środków finansowych przez nabywanie jednostek odpowiednich funduszy ze środków pochodzących ze składek.

3.3. Raporty Rzecznika Finansowego

Pogląd na temat charakteru prawnego umowy ubezpieczenia z ufk jest od kilku lat prezentowany i aktualizowany przez Rzecznika Finansowego. Wnioski z analiz przeprowadzonych przez Rzecznika Finansowego zawarto w dwóch raportach w sprawie ubezpieczeń na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi („Ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym. Raport Rzecznika Ubezpieczonych” opublikowany w grudniu 2012 r. i „Ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym. Raport Rzecznika Finansowego część II” opublikowany w marcu 2016 r.). W ww. Raportach przedstawiono ponadto wyniki dotychczasowych sporów sądowych, których przedmiotem jest wykonywanie umów ubezpieczenia z ufk, analizę kosztów początkowych w ujęciu faktycznym i prawnym oraz podsumowanie zmian legislacyjnych.

W Raporcie z 2016 r. Rzecznik Finansowy zwraca m. in. uwagę na to, że przepisy prawa poświęcone umowie ubezpieczenia na życie nie dają podstawy do obciążenia ubezpieczającego, który umowę wypowiada, żadnymi opłatami. Przepis art. 830 §1 k.c. stanowi, iż „przy ubezpieczeniu osobowym ubezpieczający może wypowiedzieć umowę w każdym czasie z zachowaniem terminu określonego w umowie lub ogólnych warunkach ubezpieczenia, a w razie jego braku - ze skutkiem natychmiastowym”. W przywołanej regulacji brak jest zastrzeżenia co do obowiązku zwrotu wydatków, które druga strona umowy poniosła w związku z należyтым wykonywaniem umowy. Tym samym więc, mając na uwadze zasadę racjonalności ustawodawcy, należy przyjmować, że brak zastrzeżenia obowiązku zwrotu wydatków jest celowy i zamierzony, albowiem jedynym wynagrodzeniem, którego ubezpieczyciel może żądać od ubezpieczającego, jest składka z tytułu świadczonej ochrony ubezpieczeniowej (art. 805 § 1 k.c.), względnie opłaty szczegółowo określone w ogólnych warunkach ubezpieczenia. Tym samym ustawodawca nie przewidział uprawnienia ubezpieczyciela do domagania się od ubezpieczającego wynagrodzenia (ponad uzasadnioną marżę wkalkulowaną w składkę ubezpieczeniową), czy też - co więcej - odszkodowania za wypowiedzenie umowy przed założeniem przez ubezpieczyciela okresem jej obowiązywania.”². Zastrzeżenie przez zakład ubezpieczeń opłat w wypadku wypowiedzenia przez konsumenta umowy, które stanowiłyby wynagrodzenie, pokrycie wydatków zakładu ubezpieczeń poniesionych przy zawarciu umowy lub odszkodowanie z tytułu przedwczesnego rozwiązania umowy nie znajduje oparcia w ogólnych przepisach prawa dotyczących umowy ubezpieczenia. W konsekwencji, w ocenie Rzecznika Finansowego postanowienia umowy przewidujące opłaty z tytułu wypowiedzenia umowy mogą być uznane za sprzeczne z prawem.

3.4. Rozwiązanie umowy ubezpieczenia z ufk - mechanizm pobierania opłat w związku z rozwiązaniem umowy

Umowy ubezpieczenia z ufk mogą być rozwiązywane przez konsumentów. Jednak w takiej sytuacji przedsiębiorcy stosują różnego rodzaju opłaty określające zatrzymywane wartości,

² Tak Rzecznik Finansowy w raporcie pt. “Ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym” Część II, Warszawa, marzec 2016 r., s.29 - raport dostępny na <https://rf.gov.pl/>

czy też podają metodę wyliczenia wartości, która zostanie wypłacona konsumentom. Stosowane są różnego rodzaju nazwy i sposoby wyliczenia wartości, które w efekcie określają jaką kwotę zatrzyma przedsiębiorca. Najczęściej wielkości te są definiowane w tabelach opłat stanowiących załącznik do warunków ubezpieczenia. Opłata likwidacyjna wyrażana jest w różny sposób m. in. jako procent wartości częściowej lub całkowitej wartości kwoty wypłacanej z rachunku ubezpieczającego lub jako procent wartości składki jednorazowej lub pierwszorocznej w przypadku umów ze składką regularną. Kluczowym aspektem jest wysokość przedmiotowej opłaty - w przypadku rozwiązania umowy w pierwszych latach trwania okresu odpowiedzialności, pobieranych jest nawet od 100% do 80% zgromadzonych na rachunku środków.

W przedmiotowym przypadku Pozwana stosuje dwie opłaty w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk przed upływem 10. roku polisowego. Są to opłata dystrybucyjna (stanowiąca określony procent od składki podstawowej należnej za pierwszy rok polisowy) oraz opłata za likwidację umowy (stanowiąca określoną kwotę). Obie opłaty pobierane są ze środków pieniężnych zgromadzonych przez konsumentów i powodują obniżenie wypłacanej konsumentom wartości wykupu, w sytuacji rozwiązania umowy. Zasady ich stosowania zostaną przedstawione w dalszej części niniejszego dokumentu.

3.4.1. Postanowienia dotyczące opłat pobieranych w związku z rozwiązaniem umowy wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone:

Przedmiotem rozważań Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów była ocena zgodności z art. 385(1) § 1 k.c. postanowień dotyczących wysokości opłat likwidacyjnych.

Klauzula nr 2161

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 14 maja 2010 r. (sygn. akt VI ACa 1175/09), po rozpoznaniu apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie, Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 29 czerwca 2009 r. (sygn. akt XVII AmC 274/09), uznał za niedozwolone i zakazał stosowania przez UNIQA Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie S.A. w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o następującej treści:

„Opłata likwidacyjna (koszt wykupu środków zgromadzonych na ORJU składek regularnych) - przy dokonaniu całkowitego lub częściowego wykupu certyfikatu ubezpieczeniowego - 100% jeżeli składki regularne były łącznie opłacane krócej niż 1 rok”.

W uzasadnieniu wyroku Sąd stwierdził, że „w istocie ubezpieczyciel przewidział tu dla ubezpieczonego swoistą sankcję za rezygnację z dalszego kontynuowania umowy bez powiązania jej z realnie poniesionymi wydatkami, w przypadku zawarcia ubezpieczenia na rzecz konkretnej osoby, przy czym ma owo zastrzeżenie charakter uniwersalny, tzn. jest całkowicie niezależne od wartości posiadanych przez ubezpieczonego jednostek uczestnictwa. Tak sformułowane postanowienie narusza dobre obyczaje, gdyż sankcjonuje przejście przez ubezpieczyciela całości wykupionych środków w całkowitym oderwaniu od skali poniesionych przez ten podmiot wydatków. Nie wystarcza tu ogólnikowe powołanie się na rzekomo powszechnie znany fakt, że koszt wykupu alokowanych środków jest w pierwszych latach trwania umowy ubezpieczenia wyższy niż w następnych z uwagi na wyższe opłaty manipulacyjne. Nie stanowi też dostatecznego usprawiedliwienia dla stosowania tak rygorystycznego automatyzmu okoliczność, że umowy ubezpieczenia na życie mają ze swej natury długoterminowy charakter”.

Klauzula nr 3834

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 26 czerwca 2012 r. (sygn. akt VI ACa 87/12), po rozpoznaniu apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 7 listopada 2011 r. (sygn. akt XVII AmC 1704/09), uznał

za niedozwolone i zakazał stosowania przez AEGON Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie S.A. w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o następującej treści:

„Opłata likwidacyjna jest pobierana w wysokości wskazanej w tabeli poniższej: Rok Polisowy, w którym jest pobierana Wysokość opłaty likwidacyjnej opłata likwidacyjna od środków stanowiąca procent środków wypłacanych z Subkonta Składek Regularnych

1. - 99%
2. - 99%
3. - 80%
4. - 70%
5. - 60%
6. - 50%
7. - 40%
8. - 30%
9. - 20%
10. - 10%”.

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny stwierdził, że „Nie stanowi też dostatecznego usprawiedliwienia dla stosowania tak rygorystycznego automatyzmu okoliczność, że umowy ubezpieczenia na życie mają ze swej natury długoterminowy charakter. Znaczna część kosztów funkcjonowania pozwanej oraz jej ryzyko jest bowiem pokrywane przez konsumenta w ramach szeregu innych opłat pobieranych przez pozwaną (...), takich jak opłata wstępna, opłata za zarządzanie, czy opłata administracyjna. Wysokość opłaty likwidacyjnej powinna być uzależniona jedynie od kosztów jakie pozwana ponosi w związku z wygaśnięciem umowy ubezpieczenia i wykupem Jednostek Uczestnictwa. Tymczasem (...), przy określeniu wysokości tej opłaty strona pozwana bierze pod uwagę wszystkie koszty jej działalności, w większości już pokryte przez ubezpieczonego w ramach innych opłat”.

Klauzula nr 4632

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wyrokiem z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie sygn. akt XVII AmC 974/10 uznał za niedozwolone i zakazał stosowania przez AEGON Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie S.A. w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o następującej treści:

„Opłata likwidacyjna pobierana z Subkonta Składek regularnych, poprzez umorzenie Jednostek Uczestnictwa, przed Całkowitą Wypłatą, w razie wygaśnięcia Umowy Ubezpieczenia [...] oraz tej części Częściowej Wypłaty z Subkonta Składek regularnych, która powoduje, że Wartość Subkonta Składek Regularnych staje się niższa od kwoty odpowiadającej Statusowi Polisy Opłaconej przed wskazaną poniżej Rocznicą Polisy, w następującej wysokości:

- od dnia poprzedzającego 1. Rocznicę Polisy - 100,0%*
- od 2. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 3. Rocznicę Polisy - 80,0%*
- od 3 Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 4 Rocznicę Polisy - 70,0%*
- od 4. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 5 Rocznicę Polisy - 60,0%*
- od 5. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 6 Rocznicę Polisy - 50,0%*
- od 6. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 7. Rocznicę Polisy - 40,0%*
- od 7. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 8. Rocznicę Polisy - 30,0%*
- od 8 Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 9. Rocznicę Polisy - 20,0%*
- od 9. Rocznicy Polisy do dnia poprzedzającego 10. Rocznicę Polisy - 10,0%*
- od 10. Rocznicy Polisy - 0%”.*

Jak argumentował Sąd, „postanowienia umowne wzorca stosowanego przez pozwanego, w sposób nieusprawiedliwiony nakładają na konsumenta obowiązek płacenia opłaty likwidacyjnej bez możliwości określenia jakie świadczenie wzajemne ze strony pozwanej mu się należy. Konsument nie ma zatem możliwości stwierdzenia, czy jego świadczenie jest ekwiwalentne i uzasadnione”.

Klauzula nr 5608

Sąd Okręgowy w Warszawie w wyroku z dnia 9 stycznia 2012 r. (sygn. akt XVII AmC 355/11) uznał za niedozwolone i zakazał stosowania przez Nordea Polska Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie S.A. w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy - ogólnych warunków ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, dotyczącego pobierania przez pozwanego, w razie wypowiedzenia umowy, opłaty likwidacyjnej za realizację wykupu jednostek funduszu zgromadzonych na rachunku podstawowym ubezpieczonego w następującej wysokości:

„w I Roku Polisowym - 100%, w II Roku Polisowym - 100%, w III Roku Polisowym - 70%, IV Roku Polisowym - 60 %, V Roku Polisowym - 50 %, VI Roku Polisowym - 40%, VII Roku Polisowym - 30%, VIII Roku Polisowym - 20%, IX Roku Polisowym - 10%, X Roku Polisowym - 5%”.

W ocenie Sądu „postanowienie umowne przewidujące obowiązek spełnienia przez konsumenta na rzecz oferenta świadczenia, bez określenia jego charakteru lub ewentualnego świadczenia wzajemnego jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interes konsumentów. (...) objęte pozwem postanowienie umowne wzorca stosowanego przez pozwaną, zdaniem Sądu, w sposób nieusprawiedliwiony nakłada na konsumenta obowiązek płacenia opłaty likwidacyjnej bez możliwości określenia jakie świadczenie wzajemne ze strony pozwanej mu się należy. Konsument nie ma zatem możliwości stwierdzenia, czy jego świadczenie jest ekwiwalentne i uzasadnione. Godzi to w zasadę równowagi kontraktowej stron, uniemożliwiając konsumentowi ochronę jego praw. Pozwana dysponuje natomiast prostym mechanizmem naliczania tej opłaty i fizycznego jej pobierania w drodze potrąceń”.

3.4.2. Decyzja Prezesa Urzędu z dnia 23 września 2015 r. nr RKR 10/2015

W związku z wydaniem przez Prezesa Urzędu wobec Nationale-Nederlanden Towarzystwa Ubezpieczeń na Życie S.A. z siedzibą w Warszawie (dawniej: ING Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie) (dalej również jako: „Nationale-Nederlanden”, „Spółka”) Decyzji zobowiązującej zostało uprawdopodobnione stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów polegających m. in. na stosowaniu we wzorcach umów indywidualnych ubezpieczeń na życie z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi postanowień określających jeden z poniższych mechanizmów zmniejszania wartości środków pieniężnych zgromadzonych przez konsumentów na rachunku rejestrującym jednostki uczestnictwa poszczególnych funduszy, nabywane ze składek uiszczanych przez konsumentów, w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, tj. (...):

2. pobieranie opłaty dystrybucyjnej we wzorcach umów dla produktów:

a. *Best Invest Premium (ULM5) (...)*,

co może stanowić czyn nieuczciwej konkurencji w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r., nr 153, poz. 1503 ze zm.), a w konsekwencji naruszać art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Wśród umów, wobec których Pozwana zobowiązała się do stosowania wynikających z Decyzji nowych zasad wyliczania opłaty likwidacyjnej³ znalazły się obowiązujące w dniu 1 stycznia 2016 roku umowy zawarte na podstawie wzorców umownych o nazwie: „Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/2/2013)”, „Tabela Limitów i Opłat (TLiO/ULM5/1/2013)”, „Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/1/2014)”, „Tabela Limitów i Opłat (TLiO/ULM5/1/2014)”. Zgodnie z treścią Decyzji Spółka zobowiązana była przestać konsumentom będącym stronami umów ze składką regularną, jak i ze składką jednorazową, informację o zrzeczeniu się przez nią przyznanego w ogólnych warunkach ubezpieczenia/tabeli limitów i opłat prawa do pobierania części opłaty likwidacyjnej, wynikającej z posiadanego przez konsumenta wzorca umownego. Oświadczenie Pozwanej miało mieć charakter nieodwołalny, a także zawierać informację o tym, że zmiana wysokości opłaty nie wyłącza ani nie ogranicza uprawnień konsumenta do dochodzenia na drodze cywilnoprawnej dalej idących roszczeń dotyczących wysokości opłat pobieranych w przypadku całkowitego wykupu wartości polisy.

Celem wydania decyzji administracyjnej była ochrona interesu publicznego poprzez zapobieżenie uprawdopodobnionym naruszeniom zbiorowych interesów konsumentów i zmniejszenie negatywnych skutków stosowanej praktyki. **Wydanie przez Prezesa Urzędu Decyzji nie uniemożliwia konsumentom podjęcia odpowiednich kroków zmierzających do zabezpieczenia ich prywatnych interesów majątkowych.**

Zmiany określone w Decyzji zaczęły obowiązywać 1 stycznia 2016 r. Z tego względu nie zostały nimi objęte Powód, gdyż jego umowa ubezpieczenia z ufk uległa rozwiązaniu (...) 2015 r. Z uwagi na tę okoliczność, dodatkowe rozważania jej dotyczące, w tym w zakresie złożonego przez Pozwaną zobowiązania, zostaną pominięte.

Niezależnie od powyższego wyjaśnić należy, że pismo Pozwanej skierowane do Powoda w (...) 2014 r. nie było związane ze zobowiązaniem przyjętym przez Prezesa UOKiK. Jak już wskazywano wcześniej⁴, w piśmie tym Pozwana złożyła konsumentowi dobrowolne, jednostronne oświadczenie woli o zrzeczeniu się części przyznanego jej w OWU / TLiO prawa do pobierania opłat za rozwiązanie umowy ubezpieczenia z ufk, w przypadku gdy konsument zdecyduje się na nie w okresie do końca 10 roku trwania polisy. Polegało to na tym, że Pozwana obniżyła procent stanowiący podstawę do obliczenia wysokości pobieranej przez nią opłaty dystrybucyjnej do wartości wynikających z wzorców umownych stosowanych przez nią po 12 maja 2014 roku, tj. do „Ogólnych Warunków Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/1/2014)” oraz „Tabeli limitów i opłat (TLiO/ULM5/1/2014), które to zostały zakwestionowane przez Prezesa UOKiK w omawianej w niniejszym punkcie decyzji.

W związku z powyższym, podkreślić należy, że decyzja Pozwanej o skierowaniu takiego oświadczenia do Powoda miała charakter dobrowolny, na którą nie miał on wpływu. Nie wymagała ona jego zgody. Ponadto, treść tego oświadczenia nie była z nim indywidualnie negocjowana.

³ Na str. 42 Decyzji nr RKR-10/2015 z dnia 23 września 2015 r. wskazano, że: "Użyte w piśmie z dnia 18 sierpnia 2015 r. sformułowanie „opłaty likwidacyjne” obejmuje zbiorczo mechanizmy zmniejszania wartości środków pieniężnych zgromadzonych przez konsumentów na rachunku rejestrującym jednostki uczestnictwa poszczególnych funduszy, nabywanych ze składek uiszczanych przez konsumentów, w związku z rozwiązaniem umów ubezpieczenia z UFK, o których mowa w punkcie I. sentencji postanowienia nr RKR-272/2014 z dnia 30 grudnia 2014 r."

⁴ Patrz również s. 3 niniejszego pisma.

4. Stanowisko Prezesa Urzędu

4.1 Niedozwolony charakter postanowień umownych określających możliwość pobierania przez przedsiębiorcę opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk

Analiza treści kwestionowanego postanowienia „Ogólnych Warunków Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/2/2013)”, które dotyczy możliwości pobierania przez Pozwaną opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk oraz zasad ustalania ich wysokości prowadzi do jednoznacznej konkluzji, że spełnia ono przesłanki uznania go za niedozwolone postanowienie umowne, stosownie do przepisu art. 385(1) § 1 k.c.

a) Relacja przedsiębiorca - konsument

W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że analizowane postanowienia dotyczą umowy zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem. Stronami czynności prawnej są zakład ubezpieczeń oraz konsument. Zawarta przez Powoda umowa ubezpieczenia z ufk nie jest bezpośrednio związana z wykonywanym przez niego zawodem, przez co w tym stosunku prawnym występuje on ją jako konsument w rozumieniu art. 22(1) k.c. Jednocześnie na podstawie pism procesowych Powoda i Pozwanego można przyjąć, że status Powoda jako konsumenta wydaje się w niniejszej sprawie niekwestionowany.

W tym miejscu warto zwrócić także uwagę, że wzorzec przeciętnego konsumenta nie ma zastosowania do orzekania w zakresie niedozwolonych postanowień umownych. Wskazuje na to np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 września 2015 (sprawa Horatiu Ovidiu Costea vs S.C. Volksbank Romania SA, sygnatura C-110/14). W wyroku tym TSUE wskazał, że pojęcie „konsumenta” w rozumieniu dyrektywy 93/13 „ma charakter obiektywny i jest niezależne od konkretnego zasobu wiedzy, jaki może mieć dana osoba, czy też od posiadanych przez nią w rzeczywistości informacji”. Kwestia ta zostanie szerzej omówiona w dalszej części niniejszego pisma, tj. na str. 18 - 19.

b) Brak indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych

Przepis art. 385(1) § 3 k.c. nakazuje uznać za nieuzgodnione indywidualnie „te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta”. Dokonanie oceny, czy postanowienie było indywidualnie negocjowane wymaga zatem zbadania okoliczności związanych z procesem kontraktowania. Jeśli przy zawieraniu umowy postanowienia nie były między stronami negocjowane, zostały przez przedsiębiorcę ustalone jednostronnie i konsument nie miał rzeczywistego wpływu na ich treść, to należy uznać, że nie były indywidualnie uzgodnione. Taka sytuacja ma miejsce najczęściej wtedy, gdy przedsiębiorca w obrocie z konsumentami posługuje się odgórnie ustalonymi wzorcami umowy (wtedy postanowienie jest zawarte we wzorcu umowy), ale może też mieć miejsce wtedy, gdy postanowienie zostaje przejęte do umowy z wzorca umownego (jest narzucone).

Nie ulega wątpliwości, że przedmiotowa umowa stanowi przykład tzw. umowy adhezyjnej, czyli takiej, w której warunki umowne określone są jednostronnie przez przedsiębiorcę. Konsumentowi pozostaje jedynie podjęcie decyzji, czy do umowy przystąpić. Przy zawieraniu umów z konsumentami Pozwana posługuje się opracowanym przez siebie wzorcem umownym, dlatego możliwości negocjacyjne osoby przystępującej do umowy są ograniczone lub wręcz ich nie ma. Złożenie wniosku o zawarcie umowy

ubezpieczenia nie może być uznane za tożsame z indywidualnym uzgodnieniem treści postanowień określających wysokość oraz możliwość pobrania opłaty związanej z rozwiązaniem umowy.

Zgodnie z art. 385(1) § 4 k.c. ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje, co w praktyce oznacza konieczność udowodnienia tej przestanki przez przedsiębiorcę.

c) Kwestionowane postanowienia nie określają głównego świadczenia stron

W świetle art. 385(1) § 1 k.c. nie można uznać za niedozwolone tych postanowień umowy, które określają główne świadczenia stron, chyba, że nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Analiza kwestionowanego postanowienia wymaga więc oceny, czy postanowienia określające sposób pobierania oraz wysokość opłat zatrzymywanych przez Pozwaną w sytuacji przedterminowego rozwiązania umowy, można uznać za główne świadczenie stron.

Zdaniem Prezesa Urzędu postanowienie określające możliwość pobierania opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk oraz zasady ustalania ich wysokości nie jest postanowieniem określającym główne świadczenie stron.

Wskazać należy, że art. 385(1) § 1 k.c. ustanawia wyjątek od zasady kontroli treści nieuczciwych warunków, w związku z czym powinien on ulegać wykładni zawężającej, o czym wypowiedział się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie Matei vs S.C. Volksbank Romania SA, sygn. akt C-143/13, p. 49. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazał również, że w przypadku wystąpienia trudności w prawidłowym zdefiniowaniu świadczenia głównego, wszelkie wątpliwości powinny być interpretowane na korzyść konsumenta (Jean-Claude Van Hove vs CNP Assurances SA, sygn. akt C-96/14, p. 49).

W niniejszej umowie głównym świadczeniem stron jest dokonanie wpłaty składki przez ubezpieczonego i wypłata świadczenia w przypadku wystąpienia zdarzenia ubezpieczonego przez Pozwaną. Zdarzeniem ubezpieczeniowym, w sytuacji wystąpienia którego następuje wypłata świadczenia, jest - zgodnie z art. 2 ust. 3 OWU - śmierć Ubezpieczonego lub poważne zachorowanie Ubezpieczonego (definicje poważnych zachorowań zawiera Załącznik nr 1 do OWU). Natomiast zgodnie z Art. 11 ust. 1 OWU świadczenie ubezpieczeniowe w razie śmierci ubezpieczonego stanowi: „Suma ubezpieczenia obliczona na dzień śmierci Ubezpieczonego albo Wartość Rachunku podstawowego obliczona według liczby Jednostek uczestnictwa z dnia śmierci Ubezpieczonego i Ceny jednostki uczestnictwa obowiązującej nie później niż w 3. Dniu roboczym od dnia rejestracji zawiadomienia o śmierci Ubezpieczonego. Wypłacane kwoty mogą ulec zwiększeniu o wartość rachunku lokacyjnego lub wartość rachunku bonusowego, jak i zmniejszeniu, jeśli w czasie trwania umowy została wypłacona część środków zgromadzonych na rachunku podstawowym, lokacyjnym lub bonusowym (art. 11 ust. 3 i 4 OWU). Ponadto w art. 9 ust. 1 OWU wskazano, że: „W przypadku poważnego zachorowania wypłacimy Ubezpieczonemu Świadczenie w wysokości zależnej od jego woli wyrażonej we wniosku o wypłatę Świadczenia: a) całość środków - co stanowić będzie łącznie Wartość Rachunku podstawowego, Wartość Rachunku lokacyjnego oraz Wartość Rachunku bonusowego albo b) część środków zgromadzonych na Rachunku podstawowym”. **Tym samym, tylko postanowienia określające wysokość składki oraz wartości jakie zostaną wypłacone w sytuacji zajścia tych zdarzeń, mogą zostać uznane za określające główne świadczenia stron.**

Zgodnie z powyższym stanowiskiem spór dotyczący wartości wypłaconej w innych okolicznościach niż wystąpienie zdarzenia ubezpieczeniowego nie może być uznany za spór

dotyczący świadczenia głównego. Jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy w Łodzi w wyroku z dnia 19 marca 2015 r., sygn. akt III Ca 1539/14, regulacja dotycząca skutków rozwiązania umowy przed czasem, nie ma charakteru konstytutywnego dla tej umowy. Określenie zasad dotyczących ponoszenia opłat za rozwiązanie umowy przed czasem pozostaje bez wpływu na charakter umowy czy skuteczność jej zawarcia.

Ponadto, uznanie postanowień określających wysokość oraz obowiązek ponoszenia opłat pobieranych w związku z rozwiązaniem w poszczególnych latach umowy ubezpieczenia z ufk za postanowienia określające główne świadczenia stron, oznaczałoby, że konsument zawiera taką umowę w celu jej przedwczesnego rozwiązania pomimo ryzyka poniesienia kosztów takiego rozwiązania, w tym prawdopodobieństwa utraty całości dokonanych wpłat.

O niemożności uznania wartości wypłacanej w sytuacji rozwiązania umowy za główne świadczenie stron świadczą również zmiany legislacyjne wynikające z ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Powyższa ustawa postuluje się dwoma odrębnymi sformułowaniami - „świadczeniem z umowy ubezpieczenia oraz „wartością wykupu”, w związku z czym - zgodnie z wykładnią językową - należy oba pojęcia rozumieć odrębnie.

W tym miejscu warto wskazać, że szczegółową analizę, zgodnie z którą nie można za świadczenie główne uznać wartości wypłacanej po potrąceniu z wartości polisy określonych opłat z tytułu likwidacji funduszy oraz dokonania wykupu, zawarł również Rzecznik Finansowy w istotnym poglądzie z dnia 17 listopada 2015 r. przedstawionym Sądowi Najwyższemu w sprawie o sygnaturze III CZP 87/15.⁵

Z uwagi na powyższe, nie zasługują na uwzględnienie twierdzenia Pozwanej, że wartość wykupu stanowi świadczenie główne umowy ubezpieczenia z ufk.

d) Sprzeczność z dobrymi obyczajami oraz rażące naruszenie interesów konsumenta

Jako dobre obyczaje należy rozumieć normy postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością czy społecznymi obyczajami. Zgodnie z orzeczeniem Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2005 r. (sygn. akt I CK 832/04) wskazano, że za sprzeczne z dobrymi obyczajami należy uznać wprowadzenie klauzul godzących w równowagę kontraktową, zaś „rażące naruszenie interesów konsumenta” polega na nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta w określonym stosunku umownym.

W niniejszej sprawie brak równowagi kontraktowej stron wyrażający się w możliwości arbitralnego decydowania przez Pozwaną o zatrzymaniu przez nią całości lub części wartości rachunku w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk przed upływem okresu, wskazanego w OWU, świadczy o jego sprzeczności z dobrymi obyczajami. Rażące naruszenie interesów konsumenta przejawia się natomiast w daleko idącej dysproporcji praw i obowiązków stron umowy na niekorzyść konsumenta.

Za sprzeczne z dobrymi obyczajami należy uznać takie ukształtowanie stosunku prawnego z konsumentem, który w wyniku rozwiązania umowy traci znaczną część ze zgromadzonych na rachunku środków. Nieuzasadnione jest bowiem obciążanie konsumenta wygórowanymi kosztami, niezwiązanymi z rzeczywistymi kosztami ponoszonymi przez przedsiębiorcę w tym zakresie. Zdaniem Prezesa Urzędu wysokości zatrzymywanej przez Pozwaną kwoty nie tłumaczy konieczność rozliczenia kosztów takich jak prowizje dla pośredników, koszty wystawienia polis czy reklamy i promocji produktów ubezpieczeniowych. Mechanizm naliczania kosztów związanych z rozwiązaniem polisy jest bowiem taki sam bez względu, przykładowo, na wysokość wpłacanych składek. Uzasadnieniem takiego mechanizmu nie jest

⁵ Pogląd dostępny na http://rf.gov.pl/pdf/poglad_SN_ufk_18.11.2015.pdf/.

również założenie długotrwałego stosunku prawnego, który, jak wskazuje Pozwana, służy tak naprawdę jedynie amortyzacji kosztów akwizycji. Ponadto, zapewnienie pośrednikom wysokiego wynagrodzenia powoduje, że są oni bardzo zmotywowani do doprowadzania do zawierania umów z konsumentami, nawet tymi, którzy nie są zainteresowani wieloletnim opłacaniem składek. Natomiast dla Pozwanej nie wiąże się z tym żadne ryzyko, gdyż dzięki ukształtowaniu sposobu wyliczenia wartości wykupu konieczność pokrycia tego kosztu przerzuca na konsumenta. Podsumowując, fakt, że Pozwana faktycznie poniosła koszty związane z wypłatą pośrednikowi prowizji, nie powinien usprawiedliwiać przerzucenia odpowiedzialności za poniesienie tych kosztów na konsumenta.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że Pozwana w trakcie trwania ochrony ubezpieczeniowej, pobiera szereg innych opłat związanych z wykonywaniem umowy, w szczególności: opłatę administracyjną (art. 27 OWU), opłatę operacyjną (art. 24 OWU), opłatę za zarządzanie (art. 25 OWU) i opłatę za ryzyko ubezpieczeniowe (art. 26 OWU), które powinny kompensować koszty wykonywania umowy. Istotny jest przy tym sposób pobierania tych opłat. Co do zasady są one pobierane miesięcznie poprzez dokonanie odpisu odpowiedniej liczby jednostek zewidencjonowanych na rachunku. W konsekwencji, z każdym miesiącem zmniejsza się liczba jednostek uczestnictwa posiadanych przez konsumenta. Można więc stwierdzić, że Pozwana określiła wartość opłat i składek w taki sposób, by zapewnić sobie środki na pokrycie powstałych kosztów z tytułu zawarcia umowy w sytuacji, gdy konsument rozwiąże umowę.

Opłata dystrybucyjna obliczana jest jako określony procent (95%) od składki podstawowej należnej za pierwszy rok polisowy, bez uwzględnienia podwyższeń tej składki (art. 29 zd. 1 i 2 OWU w zw. z pkt. 6) TLiO). Opłata ta pobierana jest od kwot należnych konsumentowi z tytułu wypłaty wartości wykupu w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk przed upływem 10. roku polisowego⁶. W efekcie tego Pozwana zapewniła sobie otrzymanie środków, których wysokość nie jest związana z wartościami jednostek funduszy, zakupionych przez konsumentów. W przypadku rozwiązania umowy, wysokość wypłacanych konsumentom kwot zależy od wartości jednostek, natomiast opłata dystrybucyjna obliczana jest w odniesieniu do tej samej wartości składki za pierwszy rok. Jednocześnie Pozwana zastrzegła, że: „Suma pobranych opłat: dystrybucyjnej oraz za likwidację Umowy nie może przewyższyć Wartości Rachunku podstawowego”. W związku z tym konsument może utracić całą wartość wpłaconych środków. W zależności od sytuacji finansowej funduszy, możliwość taka istnieje także w kolejnych latach polisy.

W niniejszej sprawie należy uwzględnić również drugą opłatę pobieraną przez Spółkę w razie rozwiązania umowy: opłatę za likwidację umowy. Jest ona pobierana z kwoty należnej konsumentowi z tytułu wypłaty wartości wykupu i określona została ono kwotowo, tj. w wysokości 500, 00 zł (art. 29 zd. 1 i 2 OWU w zw. z pkt. 6) TLiO). Opłata ta stanowi dodatkowe, obok opłaty dystrybucyjnej, pomniejszenie wartości wypłacanej konsumentom. Analizując charakter tej opłaty, należy do niej odpowiednio odnieść stanowisko Prezesa Urzędu przedstawione powyżej w sprawie opłaty dystrybucyjnej.

W efekcie stosowania powyższych opłat, nawet w późniejszych latach trwania umowy konsumenci mogą otrzymać zwrot tylko określonej części wpłaconych przez nich środków. Pozwana zapewniła sobie ochronę własnych interesów finansowych, natomiast nie zostały zabezpieczone interesy konsumentów, którzy mogą utracić znaczną część swoich oszczędności lub też nawet ich całość. Pozwana dysponuje dużymi środkami i wycofanie

⁶ W art. 29 zd. 3 OWU wskazano, że: „Obie opłaty pobrane zostaną z Rachunku podstawowego poprzez sprzedaż odpowiedniej liczby Jednostek uczestnictwa według Ceny jednostek uczestnictwa obowiązującej nie później niż w 3. Dniu roboczym od dnia rozwiązania Umowy”.

przez indywidualną osobę jej środków pieniężnych ma nieznaczny wpływ na sytuację finansową Spółki, gdyż może zostać zrekomensowane zawarciem umowy z innym klientem. W przypadku konsumentów uzupełnienie poniesionych strat jest znacznie trudniejsze, a w niektórych sytuacjach wręcz niemożliwe. Tym samym wpływ opłat na sytuację finansową Pozwanej i Powoda jest diametralnie inny.

W świetle powyższego, za nieuzasadnione należy uznać pobieranie dwóch opłat za jedną czynność, tj. za rozwiązanie umowy ubezpieczenia z ufk.

W tym miejscu przywołać należy orzeczenia, w których sądy stwierdzają, że mobilizacja i zachęcanie klientów do kontynuowania umowy w dłuższym horyzoncie czasowym nie może polegać na sankcjonowaniu, w przypadku wypowiedzenia przez nich umowy, utratą znacznej części wpłaconych środków finansowych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 września 2012 r., sygn. akt VI ACa 458/12; wyrok Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 24 maja 2016 r., sygn. akt III Ca 166/16). Ustalenie przez Pozwaną wysokich kosztów rezygnacji z kontynuowania umowy może sprawić, że właśnie przez ryzyko utraty znacznej części zgromadzonych oszczędności może skłaniać konsumenta do dalszego opłacania składek, a w konsekwencji, ograniczać jego uprawnienie do wypowiedzenia umowy. Jednostki uczestnictwa ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego nabywane za wpłacone składki mają charakter inwestycyjny. Konsument ma możliwość śledzenia ich ceny, a więc wartości rachunku. W wyniku obserwacji zachodzących zmian w funduszach konsument może uznać, że nie ma możliwości osiągnięcia zysku, a wręcz należy przewidywać poniesienie straty i w związku z tym może on podjąć decyzję o rozwiązaniu umowy i wypłacie wartości rachunku - jednakże sposób obliczania wartości wykupu może skutecznie zniechęcać do tego. Koszty jakie musiałby ponieść z tytułu potrąceń są na tyle duże, że w sposób znaczny obniżyłoby to wypłatę, co mogłoby zostać uznane za nieopłacalne. W efekcie tego konsument podejmie decyzję zupełnie inną, niż gdyby nie były pobierane tak wysokie opłaty. Należy zauważyć, że gdyby nie były potrącane tak wysokie wartości z tytułu rozwiązania umowy, konsument miałby możliwość dokonania oceny skutków jakie wynikają z realizacji umów i podjęcia racjonalnej decyzji o wycofaniu środków z ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego.

Ponadto, w niniejszej sprawie konsument nie ma możliwości zweryfikowania, dlaczego opłata dystrybucyjna oraz opłata za likwidację umowy przewidziane dla poszczególnych lat trwania umowy zostały określone w takiej, a nie w innej wysokości. Stawki opłat zostały arbitralnie narzucone przez Pozwaną. Konsument nie wie więc również, czy środki zostały zatrzymane przez Pozwaną w wysokości ekwiwalentnej i uzasadnionej, gdyż nie miał on wpływu na ich wysokość. Z tego względu nie można zgodzić się również ze stanowiskiem Sądu Rejonowego, który to wskazywał, że kwestionowane postanowienie nie prowadziło do dezinformacji po stronie konsumenta.

Za sprzeczny z dobrymi obyczajami należy uznać również sam mechanizm ustalania wartości wykupu, który zabezpiecza jedynie interes przedsiębiorcy. Pozwana bowiem, po rozwiązaniu umowy, w sposób automatyczny potrąca na swoją rzecz część wartości rachunku. Oznacza to, że przedsiębiorca dysponuje narzędziami, które zapewniają mu dokonanie potrąceń w wysokości go satysfakcjonującej. Konsument nie jest o tym w żaden sposób informowany przed dokonaniem wypłaty czy wzywany do uiszczenia odpowiedniej kwoty, przez co nieraz o pobraniu opłaty czy pomniejszeniu wartości wykupu dowiaduje się on dopiero po fakcie ich dokonania. Prosty mechanizm potrąceń jest więc wygodny dla Pozwanej i jednocześnie uniemożliwia konsumentowi zareagowanie na tę praktykę.

O sprzeczności z dobrymi obyczajami postanowień zawartych w umowie, Prezes Urzędu wypowiadał się już w Decyzji zobowiązującej wydanej wobec Pozwanej. W przedmiotowej

Decyzji dobre obyczaje zostały zdefiniowane jako nakaz kształtowania takich warunków umownych, które w nadmierny sposób nie uprzywilejowywałyby tylko jednej, silniejszej strony zobowiązania, czyli przedsiębiorcy. Zdaniem Prezesa Urzędu Nationale-Nederlanden powinno tak przygotować warunki kontraktu, aby rozkład ciężaru i ryzyka związanego z wykonywaniem umowy nie był istotnie zniekształcony na niekorzyść konsumenta. Konsument ma prawo wymagać, aby konstrukcja produktu dopasowana była do jego potrzeb i wymagań, a w przypadku, gdy tak nie jest, powinien mieć możliwość jej wypowiedzenia w okresie referencyjnym.

Rażące naruszenie interesu konsumenta przejawia się w wykorzystaniu jego słabszej pozycji w analizowanym stosunku umownym. Zakwestionowane postanowienie nie uwzględniło i nie zabezpieczało interesu konsumenta, co prowadziło do ukształtowania stosunku zobowiązaniowego w sposób nierównorzędny i rażąco dla niego niekorzystny. To na konsumenta został przerzucony ciężar finansowy zawartej umowy, prowadząc do uprzywilejowanej pozycji zakładu ubezpieczeń względem konsumenta.

e) Odniesienie się do pozostałych fragmentów uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego oddalającego powództwo w tej sprawie

W tym miejscu należy przywołać jeszcze trzy ważne fragmenty z uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego, które miały wpływ na ostateczne rozstrzygnięcie Sądu i przesądzenie o braku abuzywności kwestionowanego postanowienia, a z którymi nie sposób się zgodzić.

Wykształcenie konsumenta oraz wykonywany przez niego zawód w kontekście konieczności wykazania się dużą ostrożnością przy zawieraniu umowy ubezpieczenia z UFK.

System ochrony ustanowiony dyrektywą 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE L.1993.95.29) w brzmieniu sprostowanym (por. Sprostowanie do dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich Dz.U.UE L.2016.276.17, Polskie wydanie specjalne, rozdział 15, tom 2, s. 288) (zwana dalej również: „dyrektywą”) opiera się na założeniu, że: „konsument znajduje się na słabszej pozycji niż przedsiębiorca, zarówno pod względem siły przetargowej, jak i stopnia poinformowania, a w związku z tym godzi się on na przedstawione przez przedsiębiorcę warunki umowne, na których treść nie może mieć wpływu” (por. wyrok Horatiu Ovidiu Costea, C-110/14, pkt 18). W świetle powyższego przy ocenie abuzywności postanowienia istotne znaczenie ma siła przetargowa konsumenta, jak i stopień jego poinformowania. Co istotne, dla tej oceny nie może mieć znaczenia wykształcenie prawnicze Powoda ani wykonywany przez niego zawód, jak i fakt podejmowania przez niego działań mających na celu ochronę jego interesów (np. (...)). W niniejszej sprawie Powód występuje bowiem jako konsument, gdyż zawarta przez niego umowa ubezpieczenia z ufk nie jest związana z wykonywanym przez niego zawodem, jak i jego wykształceniem, czy też doświadczeniem. W tym stosunku prawnym nie występuje on jako profesjonalny uczestnik rynku. Podkreślić należy również, że Powód posiada wiedzę specjalistyczną dotyczącą m. in. procedur sądowych. Nie musi on jednak znać szczegółowych zasad działania ubezpieczeń inwestycyjnych, jak i innych instrumentów finansowych dostępnych na rynku. W tym miejscu warto zwrócić także uwagę, że wzorzec przeciętnego konsumenta nie ma zastosowania do orzekania w zakresie niedozwolonych postanowień umownych. Jest to związane z tym, że: „Pojęcie „konsumenta” (...) ma charakter obiektywny i jest niezależne od konkretnego zasobu wiedzy, jaki może mieć dana osoba, czy też od posiadanych przez nią w rzeczywistości informacji (por. wyrok Horatiu Ovidiu Costea, C-110/14, pkt 21)”. Powyższe stwierdzenie przemawia za tym, że Powód podlega ochronie przewidzianej w dyrektywie, gdyż nie miał on wpływu na treść postanowień zawartych

w umowie ubezpieczenia z ufk. Nie posiadał on siły przetargowej, która pozwoliłaby mu na zawarcie umowy na innych warunkach niż określone przez Pozwaną. Z tego względu treść kwestionowanego przez niego postanowienia nie została z nim uzgodniona indywidualnie. W świetle powyższych rozważań, ewentualne poinformowanie konsumenta o pobieraniu opłat oraz zasadach ustalania ich wysokości w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk przed upływem 10. roku polisowego nie jest wystarczające do przyjęcia, że kwestionowane przez Powoda postanowienie nie powinno zostać uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszające interes konsumenta. W tym zakresie Prezes Urzędu nie podziela stanowiska Sądu Rejonowego.

Kwestia sposobu poinformowania Powoda przez Pozwaną o opłatach pobieranych w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk, jak i o jej długoterminowym charakterze

W niniejszej sprawie Powód swoje roszczenie opiera na tym, że postanowienie określające możliwość pobierania opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk oraz zasady ustalania ich wysokości spełnia kryteria uznania go niedozwolone. Z tego względu nie jest konieczne wykazywanie, czy w sposób prawidłowy został on poinformowany o długoterminowym charakterze umowy ubezpieczenia z ufk, jak i o treści tego postanowienia. Kwestie te dotyczą etapu zawierania umowy, który to nie jest kwestionowany przez Powoda. Podkreślić należy, że fakt poinformowania konsumenta o tym postanowieniu nie ma znaczenia w kontekście możliwości dokonania oceny, czy spełnia ono przesłanki uznania go za abuzywne. Z uwagi na powyższe, ocenie dokonywanej przez Sąd mogą zostać poddane również te postanowienia wzorca umownego, o treści których konsument został poinformowany.

Niezależnie od powyższego wskazać należy, że w punkcie 4.1. lit. d) Prezes Urzędu w sposób szczegółowy wyjaśnił przyczyny, dla których postanowienie kwestionowane przez Powoda powinno zostać uznane za niedozwolone. Przede wszystkim istotny jest tutaj sam mechanizm stosowany przez Pozwaną, który według niej ma na celu zrekompensowanie poniesionych przez nią kosztów pośrednictwa ubezpieczeniowego. W konsekwencji, wysokość opłat pomniejszających wartość wykupu wypłacanej konsumentowi w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk przed upływem 10. roku polisowego może skutecznie zniechęcać go przed skorzystaniem z przysługującego mu prawa do jej wypowiedzenia. Z tego względu może on zdecydować się na kontynuowanie umowy ubezpieczenia z ufk mimo, że wcześniej rozważał jej rozwiązanie np. w 2. lub 5. roku polisowym, czego nie uczyniłby, gdyby Pozwana nie pobierała w takiej sytuacji opłaty dystrybucyjnej oraz opłaty za likwidację umowy. W ten sposób ryzykiem gospodarczym Pozwanej zostaje obarczony konsument. W tym zakresie Pozwana wykorzystwała swoją przewagę kontraktową, przez co Powód nie miał wpływu na treść kwestionowanego postanowienia OWU, które to nie było z nim indywidualnie negocjowane.

Ponadto, możliwość zapoznania się przez Powoda z treścią postanowień OWU oraz TLiO przed podpisaniem umowy nie pozbawia kwestionowanej klauzuli niedozwolonego charakteru. Świadomość Powoda co do pobieranych przez Pozwaną opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk przed upływem terminu określonego w OWU nie zmienia tej oceny, gdyż nie miał on wpływu na treść kwestionowanego postanowienia.

Z uwagi na powyższe, Prezes UOKiK nie podziela stanowiska Sądu Rejonowego.

„Opłata dystrybucyjna nie może być utożsamiana z opłatą likwidacyjną”

Zakłady ubezpieczeń przy rozwiązaniu umowy ubezpieczenia z ufk stosują różnego rodzaju mechanizmy zmniejszania wartości środków pieniężnych zgromadzonych przez konsumentów na rachunku rejestrującym jednostki uczestnictwa poszczególnych funduszy, nabywane ze składek uiszczanych przez konsumentów poprzez pobieranie np. opłaty likwidacyjnej, opłaty dystrybucyjnej, opłaty za wypłatę, opłaty za wykup, nienazwanej opłaty zmniejszającej wysokość wartości wykupu poprzez zastosowanie mechanizmu wartości wykupu⁷. Ich wysokość uzależniona jest od okresu, w którym następuje rozwiązanie umowy, a także od innych czynników np. wysokości składki jednorazowej lub pierwszorocznej, wysokości środków zgromadzonych na rachunku, częstotliwości opłacania składek (tj. regularnie, czy jednorazowo). Celem wspomnianych mechanizmów jest przerzucenie na ubezpieczonych kosztów początkowych ubezpieczenia (kosztów wstępnych), czyli kosztów zawarcia umowy ubezpieczenia, na które składają się w głównej mierze koszty akwizycyjne, w tym wysokość prowizji i innego rodzaju wynagrodzenia agenta ubezpieczeniowego⁸, a także utrudnienie i zniechęcenie konsumenta do skorzystania z jego prawa do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia z ufk w zakładanym przez przedsiębiorcę okresie (w niniejszej sprawie jest to okres 10. - letni).

W świetle powyższego Sąd błędnie przyjął, że opłata dystrybucyjna nie może być utożsamiana z opłatą likwidacyjną, które to postanowienia jej dotyczące zostały już wcześniej uznane za niedozwolone przez właściwe sądy (np. SOKiK, Sąd Apelacyjny w Warszawie i in). Obie mają ten sam cel, tj. zmierzają do zrekompensowania kosztów pośrednictwa ubezpieczeniowego, przez co ryzyko gospodarcze jest przenoszone na konsumenta. Powyższe stwierdzenie wskazuje, że nie mogą być one oceniane jedynie poprzez pryzmat ich nazwy. W tej kwestii wypowiedział się również Rzecznik Finansowy, który wskazał, że: „ubezpieczyciele kamuflowali koszt prowizji, stosując kreatywne zabiegi prawne pozwalające ukryć i przerzucić na konsumenta występujący na początku obowiązywania umowy koszt jej dystrybucji. Świadczy o tym swoista gra nazewnictwem dotycząca opłat stosowanych przez ubezpieczycieli. Opłaty te, początkowo zwane likwidacyjnymi - wraz z upływem czasu, po niekorzystnych wyrokach sądów powszechnych - zaczęły przybierać nazwę świadczenia wykupu, opłaty za wykup, za dystrybucję czy też dystrybucyjnej. Pod tymi nazwami ukryty został mechanizm produktu ubezpieczeniowego stworzonego dla samego produktu, finansującego wysokie prowizje pośredników oraz gwarantującego ubezpieczycielom stały nieprzerwany dochód, bez względu na wynik działania funduszu kapitałowego.”⁹. Z tego względu Prezes UOKiK nie zgadza się ze stanowiskiem Sądu Rejonowego, że przyczyny uznania - przez właściwe sądy (np. SOKiK, Sąd Apelacyjny w Warszawie) - postanowień dotyczących opłat likwidacyjnych za abuzywne nie mogą być odpowiednio zastosowane do opłaty dystrybucyjnej.

⁷ Tak m. in. w decyzji nr RKR-10/2015 z dnia 23 września 2015 r., s. 9.

⁸ Powyższe najlepiej oddaje postulat prof. dra hab. M. Wiśniewskiego adresowany do regulatora rynku ubezpieczeniowego: „Należy unikać niefortunnego terminu „opłaty likwidacyjne”. Istotę problemu [kosztów początkowych] lepiej oddają określenia „wartość wykupu”, „stopa wykupu” etc” - M. Wiśniewski, Zasadość opłat likwidacyjnych w ubezpieczeniach na życie z UFK - wymiar ekonomiczny i aktuarialny, Wiadomości Ubezpieczeniowe 1/2013, s. 110; zob. także: M. Wiśniewski, Wartość polis życiowych z Ubezpieczeniowym Funduszem Kapitałowym, Wiadomości Ubezpieczeniowe 2/2012, s. 31.

⁹ Takie stanowisko Rzecznika Finansowego można znaleźć w Raporcie pt. “Ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym” Część II, Warszawa, marzec 2016 r., s. 8 - raport dostępny na <https://rf.gov.pl/>.

Przedstawionej w poprzednich akapitach oceny nie zmienia fakt, że inny jest sposób ustalania i pobierania opłaty dystrybucyjnej, tj. jako niezmienny procent wartości pierwszorocznej składki podstawowej, a nie jako procent wartości rachunku ulegający zmniejszeniu w kolejnych latach polisowych, jak ma to miejsce w przypadku opłat likwidacyjnych kwestionowanych wcześniej przez sądy. Jak to wskazywano już wcześniej, istotny jest tutaj przede wszystkim cel stosowania takiego postanowienia. W obu przypadkach wartość środków wypłacanych konsumentowi w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk ulega zmniejszeniu. Nie otrzymuje on całości zgromadzonych środków, lecz tylko ich odpowiednią znacznie mniejszą część. W niniejszej sprawie Pozwana na podstawie postanowień OWU oraz TLiO mogła zatrzymać ok. (...) % środków zgromadzonych przez Powoda na jego rachunku. W niektórych przypadkach Powód mógł też ich w ogóle nie otrzymać. Pozwana zdaje sobie z tego sprawę, gdyż w punkcie 6) TLiO wskazała, że: „Suma pobranych opłat: dystrybucyjnej oraz za likwidację Umowy nie może przewyższyć Wartości Rachunku podstawowego”.

Podobnie, możliwość ustalenia wysokości opłaty dystrybucyjnej przez Powoda nie zmienia faktu, że nie może on zweryfikować, czy środki zostały zatrzymane przez Pozwaną w wysokości ekwiwalentnej i uzasadnionej, gdyż nie miał on wpływu na jej wysokość.

Z uwagi na powyższe, Prezes Urzędu nie podziela w tym zakresie stanowiska Sądu Rejonowego.

4.2. Skutki stosowania niedozwolonego postanowienia umownego

a) Niezwiązanie stron abuzywnymi postanowieniami umownymi

Regulacja przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych, a zwłaszcza art. 385(1) k.c., nie pozostawia wątpliwości, że **postanowienia dotknięte abuzywnością „nie wiążą konsumenta”**. Należy stwierdzić, że dane postanowienie **przestaje wiązać już w chwili zawarcia umowy**. Oznacza to, że postanowienie takie nie stanowi elementu treści stosunku prawnego i nie może być uwzględniane przy rozpoznawaniu spraw związanych z jego realizacją. Podstawowe zatem znaczenie dla urzeczywistnienia przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych oraz uchronienia konsumentów przed skutkami ich stosowania ma poziom świadomości organów stosujących prawo (tak: M. Skory, Klauzule abuzywne w polskim prawie ochrony konsumenta, LEX 50185).

Zgodnie z poglądem wyrażonym powszechnie w doktrynie (A. Olejniczak, Komentarz do art. 385(1) Kodeksu cywilnego, 2014 r.; M. Namysłowska, T. Skoczny, Ekspertyza naukowa: *Możliwość i sposoby eliminacji z obrotu prawnego postanowień umownych uznanych przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za abuzywne*, Warszawa 2015 r.), orzeczenie sądu, który stwierdza niedozwolony charakter postanowienia umownego, ma charakter **deklaracyjny**, zarówno wówczas, gdy sąd orzeka w ramach kontroli incydentalnej, jak i wtedy, gdy dokonuje kontroli abstrakcyjnej. Orzeczenia sądowe deklaratoryjne potwierdzają istnienie prawa lub obowiązku (Z. Banaszczyk, Rozdział XII. Stosunek cywilnoprawny [w:] *Prawo cywilne - część ogólna* pod red. M. Safjana, wyd. Beck, Warszawa 2007, s. 898). Zgodnie z opinią ugruntowaną w doktrynie, orzeczenie o uznaniu postanowienia wzorca umowy za niedozwolone ma jedynie charakter deklaracyjny, zaś analizowane postanowienie wzorca jest **bezskuteczne ex tunc** (M. Namysłowska, T. Skoczny, Ekspertyza naukowa: *Możliwość i..., op cit.*). Powyższe potwierdza, że **niedozwolone postanowienia umowne są bezskuteczne w stosunku do konsumentów od początku zawarcia umowy**.

b) Odstraszający efekt klauzul abuzywnych w orzecznictwie TSUE

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 kwietnia 2014 r. sygn. akt C-26/13, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai vs OTP Jelzálogbank Zrt*, zwraca uwagę na fakt, że klauzule abuzywne powinny wiązać się z odstraszającym dla przedsiębiorcy efektem, również kosztem interesów przedsiębiorców. O tym, że przyjęcie odstraszającego efektu klauzul jest istotne, mówi również doktryna. Jak wskazuje J. Czabański „ustawodawca europejski, konstruuując przepisy dyrektywy 93/13 celowo wprowadził przepis bezskuteczności nieuczciwych warunków umownych wobec konsumenta, z jednoczesnym obowiązkiem wykonywania umowy zgodnie z pozostałymi jej zapisami. Taki skutek może być oczywiście bardzo dotkliwy ekonomicznie dla przedsiębiorcy, który nigdy by nie chciał zawrzeć takiej umowy, gdyby wiedział, że nieuczciwy warunek zapewniający mu korzyści ekonomiczne zostanie z umowy wyeliminowany. Jednak skutek ten został celowo przewidziany przez ustawodawcę i ma wywierać odstraszający efekt na przedsiębiorców, którzy chcieliby stosować zakazane postanowienia. Jeżeli jedynym skutkiem miałby być powrót do uczciwych warunków, to jest oczywiste, że przedsiębiorca nic by nie ryzykował stosując warunki nieuczciwe - co najwyżej w niektórych przypadkach - po kontroli sądowej - musiałby wrócić do warunków uczciwych. Ustawodawca europejski celowo więc wprowadził skutek bezskuteczności, tak aby pokazać przedsiębiorcy, że naruszanie interesów konsumenta może go dużo kosztować finansowo. Również i polska doktryna jednoznacznie przesądza o skutku w postaci bezskuteczności postanowienia i to bez względu na jego ekonomiczną doniosłość dla przedsiębiorcy” (tak: J. Czabański, Glosa do wyroku SN z 14 maja 2015 r., Palestra 1-2/2016).

c) Brak wpływu okoliczności wykonywania umowy oraz zmian umowy na ocenę abuzywności

Dla dokonywanej oceny miarodajne są jedynie okoliczności występujące w chwili zawarcia umowy, a konsekwencje jej późniejszego wykonywania (w szczególności wysokość powstałej lub mogącej ewentualnie powstać szkody) nie mogą wpływać na tę ocenę (komentarz do art. 385(2) k.c. - Kodeks cywilny. Komentarz red. prof. dr hab. Edward Gniewek, prof. dr hab. Piotr Machnikowski, CH Beck wyd.6, Warszawa 2014, str. 698). Podobnie winno się zatem rozpatrywać przesłanki stwierdzenia rażącego naruszenia interesów konsumentów. **Rażące naruszenie interesów konsumentów należy uznać za wadę pierwotną istniejącą w momencie zawierania umowy, dla oceny której okoliczności powstałe później - na etapie jej wykonywania - nie powinny mieć znaczenia.**

Powyżej wskazana interpretacja zgodna jest z intencją ustawodawcy europejskiego. Przepis art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE L.1993.95.29) w brzmieniu sprostowanym (por. Sprostowanie do dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich Dz.U.UE L.2016.276.17, Polskie wydanie specjalne, rozdział 15, tom 2, s. 288) stanowi o tym, że nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna. Należy wskazać, że cytowane postanowienie dyrektywy w dotychczasowej wersji sporządzonej w języku polskim zostało nieprawidłowo przetłumaczone (zwroty: „at the time of conclusion of the contract”, „to all the circumstances attending the conclusion of the contract” z angielskiej wersji językowej dyrektywy, zostały w polskiej wersji językowej błędnie przetłumaczone jako “w czasie wykonania umowy”, “do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem umowy” zamiast prawidłowo „w momencie zawarcia umowy”).

Powyższe nie korespondowało z pozostałymi wersjami językowymi dyrektywy i wymagało przy interpretacji przepisów dyrektywy odwoływania się do orzecznictwa europejskiego. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazał, że konieczność jednolitego stosowania, w tym jednolitej wykładni przepisów prawa Unii wyklucza rozpatrywanie w razie wątpliwości treści danego przepisu w sposób oderwany w jednej tylko wersji językowej, lecz przeciwnie, wymaga, aby był on interpretowany i stosowany w świetle wersji sporządzonych w innych językach urzędowych (por. wyroki Stauder, C-29/69, pkt 3; EMU Tabac i In., C-296/95, pkt 36; Profosa, C-63/06, pkt 13). Wobec dokonania sprostowania polskiego tłumaczenia treści dyrektywy, istniejące dotychczas wątpliwości interpretacyjne zostały definitywnie usunięte. **Dla oceny abuzywności postanowień umownych decydujący jest moment zawarcia umowy.**

Należy zauważyć, że zgodnie z treścią art. 385¹ § 1 k.c., jako abuzywne mogą być oceniane wyłącznie te postanowienia, które określają prawa lub obowiązki stron. Takimi postanowieniami są postanowienia nakładające na konsumentów obowiązek uiszczenia opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk. To właśnie wskazane postanowienia powinny być przedmiotem kontroli. Postanowienia dotyczące wysokości pobieranej opłaty mają charakter jedynie „uzupełniający” w stosunku do postanowień nakładających obowiązek poniesienia opłaty. Zgodnie z treścią przepisów oceny abuzywności dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy. W związku z powyższym, bez znaczenia dla oceny postanowienia określającego obowiązek poniesienia opłaty z tytułu rozwiązania umowy pozostaje fakt, iż Pozwana wypłaciła zmienioną wartość wykupu (w wysokości wyższej niż przewidywały warunki ubezpieczenia) i to, czy wypłata nastąpiła w oparciu o wskaźniki określone w piśmie Pozwanej z dnia (...) 2014 r., w którym to dobrowolnie zrzekła się ona części przyznanego jej w art. 29 OWU w zw. z punktem 6) TLiO prawa do pobierania opłaty dystrybucyjnej. **Zastosowanie nowych zasad obliczania wysokości opłaty dystrybucyjnej pobieranej w przypadku rozwiązania umowy w oparciu o treść pisma Pozwanej z dnia (...) 2014 r. nie może wykluczyć możliwości stwierdzenia abuzywnego charakteru postanowienia określającego obowiązek ponoszenia opłat związanych z wcześniejszym rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk, które, jak już wskazano, nie wiąże stron od momentu zawarcia umowy.**

Analiza pisma skierowanego przez Pozwaną do konsumenta wskazuje, że jego celem było poinformowanie go o dobrowolnym zrzeczeniu się przez nią prawa do pobierania części opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk. Polegało to na tym, że Pozwana obniżyła procent stanowiący podstawę do obliczenia wysokości pobieranej przez nią opłaty dystrybucyjnej do wartości wynikających z wzorców umownych stosowanych przez nią po 12 maja 2014 roku, tj. do „Ogólnych Warunków Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/U LM5/1/2014)” oraz „Tabeli limitów i opłat (TLiO/U LM5/1/2014), które to zostały zakwestionowane przez Prezesa UOKiK w decyzji nr RKR-10/2015 z dnia 23 września 2015 r.¹⁰. Należy przy tym zauważyć, że pismo dotyczy jedynie wysokości zatrzymywanej opłaty, nie ingerując przy tym w postanowienie wzorca określające obowiązek jej poniesienia, które należy ocenić jako abuzywne. Zastosowanie w umowie postanowienia abuzywnego powoduje, że w tym zakresie umowa między stronami jest od początku bezskuteczna, a zmiany następujące po zawarciu umowy nie powodują, że klauzula przestaje być abuzywna. Taki pogląd zaprezentował Sąd Okręgowy we Wrocławiu w wyroku z dnia 20 marca 2013 r. sygn. II Ca 1481/12. Pogląd taki prezentuje

¹⁰ Treść tej decyzji została krótko omówiona w punkcie 3.4.2. niniejszego pisma, tj. na str. 11 - 13.

także Rzecznik Finansowy¹¹, który słusznie wskazuje, że na możliwość oceny abuzywności postanowienia nie wpływają okoliczności zaistniałe po zawarciu umowy takie jak dostosowanie umowy do nowych przepisów prawa, sposób wykonywania umowy przez przedsiębiorcę, ani też zawarcie aneksu do umowy. Uzależnienie uznania postanowienia umownego za niedozwolone od okoliczności występujących po zawarciu umowy prowadzić może bowiem do absurdalnego wniosku, że w jednym okresie kwestionowane postanowienie należałoby uznać za abuzywne, zaś w innym nie, a ponadto dopuszczałoby wielokrotne badanie tej samej klauzuli umownej w całym okresie obowiązywania umowy. Należy dążyć do tego, aby wynik testu abuzywności był zawsze taki sam, niezależnie od tego, w którym momencie po zawarciu umowy konsument wniesie powództwo. Polskie przepisy nie przewidują możliwości badania abuzywności postanowienia umownego w świetle okoliczności, które zaistniały po zawarciu umowy, a zatem decydującym momentem oceny abuzywności postanowienia jest każdorazowo moment zawarcia umowy.

W związku z powyższym oświadczenie Pozwanej z dnia (...) 2014 r., nie ma wpływu na ocenę abuzywności. Jednocześnie, mając na uwadze okoliczności sprawy należy przyjąć, że działanie Pozwanej miało na celu jedynie ograniczenie wysokości opłat pobieranych w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk. **Dla ważności dokonanego dobrowolnie przez Pozwaną zrzeczenia się prawa do pobierania części opłat w związku z rozwiązaniem umowy ubezpieczenia z ufk nie była konieczna zgoda konsumenta. Działanie Pozwanej miało charakter jednostronnego oświadczenia woli. Warunki obniżenia opłaty dystrybucyjnej nie były przez Pozwaną indywidualnie negocjowane z Powodem. Z tego względu nie miał on wpływu na treść oświadczenia złożonego przez Pozwaną.** Podkreślić ponownie należy, że przedmiotem oświadczenia Spółki była jedynie wysokość zatrzymywanej opłaty bez jednoczesnej ingerencji w sam obowiązek jej poniesienia wynikający z art. 29 OWU. Jak wskazywano wcześniej, postanowienie przewidujące taki obowiązek należało ocenić jako abuzywne

Podobne rozwiązanie zostało przewidziane w decyzji nr RKR-10/2015 wydanej wobec Pozwanej, gdzie wskazano, że: „**zmiana wysokości opłaty nie wyłącza możliwości dochodzenia roszczeń cywilnoprawnych na drodze sądowej w większym wymiarze, niż wynika to z obniżenia wysokości opłaty**”. Także w tym przypadku obniżenie wysokości pobieranych opłat nastąpiło w formie oświadczenia Pozwanej o zrzeczeniu się części przyznanego jej w ogólnych warunkach ubezpieczenia lub tabeli limitów i opłat prawa do pobierania opłat likwidacyjnych¹² określonych we wzorcu umownym właściwym dla danego konsumenta. Z uwagi na to, że konsument nie został objęty decyzją Prezesa UOKiK, dalsze, dodatkowe rozważania jej dotyczące, w tym w zakresie złożonego przez Pozwaną zobowiązania, zostaną pominięte.

W odpowiedzi na pozew złożonej w niniejszej sprawie Pozwana wskazała, iż z chwilą złożenia przez nią oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do pobrania części opłaty, postanowienie o opłacie dystrybucyjnej nie powinno być podstawą rozstrzygnięcia. Miałoby to skutkować tym, że nie jest możliwe badanie jego treści pod kątem abuzywności. Pozwana podkreśliła,

¹¹ Por. wniosek o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa z dnia 3 kwietnia 2017 r. skierowany przez Rzecznika Finansowego do Sądu Najwyższego, s. 17-21, 30-31, 54-55 - dokument dostępny na https://rf.gov.pl/pdf/Wniosek_SN_klauzule_abuzywne.pdf.

¹² Na str. 42 Decyzji nr RKR-10/2015 z dnia 23 września 2015 r. wskazano, że: "Użyte w piśmie z dnia 18 sierpnia 2015 r. sformułowanie „opłaty likwidacyjne” obejmuje zbiorczo mechanizmy zmniejszania wartości środków pieniężnych zgromadzonych przez konsumentów na rachunku rejestrującym jednostki uczestnictwa poszczególnych funduszy, nabywanych ze składek uiszczanych przez konsumentów, w związku z rozwiązaniem umów ubezpieczenia z UFK, o których mowa w punkcie I. sentencji postanowienia nr RKR-272/2014 z dnia 30 grudnia 2014 r."

że: „Skoro Pozwany zrzekł się prawa do pobrania części opłaty, to postanowienie o opłacie dystrybucyjnej w tej sprawie nie powinno być podstawą rozstrzygnięcia ponieważ ubezpieczyciel wypłacił wyższą wartość zakupu zgodnie z listem z (...) 2014 r. o obniżeniu opłat. W wyniku zrzeczenia się części opłaty za rozwiązanie umowy wysokość opłaty dystrybucyjnej oraz opłaty za likwidację umowy została ustalona na takim samym poziomie jak w nowym wzorcu umownym [„Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/1/2014)” oraz „Tabeli limitów i opłat (TLiO/ULM5/1/2014)” - dodane przez Prezesa Urzędu], (...)”. Z takim stanowiskiem Pozwanej nie można się zgodzić, gdyż jak wskazywano już wcześniej ocena abuzywności postanowień nakładających na Powoda obowiązek uiszczenia opłaty w związku z rozwiązaniem umowy powinna być dokonywana przy uwzględnieniu okoliczności z chwili zawarcia umowy, a więc przy uwzględnieniu wysokości opłaty oraz mechanizmów jej wyliczania i pobierania, które były pierwotnie wskazane w umowie. Zauważyć należy, że Powód zawarł umowę w oparciu o wzorce umowne o nazwie: „Ogólne Warunki Indywidualnego Ubezpieczenia Inwestycyjnego BEST INVEST PREMIUM (OWU/ULM5/2/2013)” oraz „Tabela limitów i opłat (TLiO/ULM5/1/2013)”. Z tego względu, w ocenie Prezesa UOKiK, Sąd niezasadnie odniósł się do opłaty dystrybucyjnej w obniżonej wysokości (str. 20 uzasadnienia wyroku).

Niezależnie od powyższego wskazujemy, że w ocenie Prezesa Urzędu tylko zawarcie ugody, której warunki są indywidualnie wynegocjowane i dotyczą pełnej, satysfakcjonującej konsumenta kwoty można uznać za pozasądowe zakończenie sporu w sposób, który wyczerpuje wzajemne roszczenia.

Podsumowując - momentem oceny abuzywności postanowienia jest moment zawarcia umowy. Niedozwolone postanowienia umowne są bezskuteczne w stosunku do konsumenta od początku zawarcia umowy. Dobrowolne obniżenie przez Pozwaną opłaty dystrybucyjnej pobieranej w razie rozwiązania umowy przed upływem 10. roku trwania polisy nie wpływa na uprawnienia Powoda, który w dalszym ciągu ma możliwość kwestionowania postanowienia nakładającego obowiązek poniesienia opłaty związanej z rozwiązaniem umowy, odwołując się do treści umowy z chwili jej zawarcia. Oświadczenie Pozwanej o zrzeczeniu się przyznanego w art. 29 OWU prawa do pobierania części opłaty dystrybucyjnej, nie może być zatem rozumiane jako zastąpienie dotychczasowego obowiązku poniesienia opłaty dystrybucyjnej w wysokości wynikającej z TLiO nowym zobowiązaniem wynikającym z pisma Pozwanej, gdyż to powodowałoby wyłączenie odstrasżającego skutku stosowania klauzul abuzywnych. Skutkiem oświadczenia Spółki jest niekorzystanie przez nią z postanowienia określającego wysokość opłaty dystrybucyjnej związanej z rozwiązaniem umowy w zakresie przekraczającym wartość wskazaną w jej piśmie z dnia (...) 2014 r. Konsument nie miał wpływu na treść oświadczenia Pozwanego, gdyż miało ono charakter jednostronny. W związku z tym, warunki obniżenia opłaty dystrybucyjnej nie były przez Pozwaną indywidualnie negocjowane z Powodem. Nie mógł on w tym zakresie zgłosić swojego sprzeciwu. Stanowisko Pozwanej, iż oświadczenie złożone przez nią spowodowało wyłączenie możliwości oceny kwestionowanego postanowienia w zakresie opłaty dystrybucyjnej nie zasługuje na uwzględnienie z uwagi na obowiązujące regulacje dotyczące oceny postanowień pod kątem możliwości uznania ich za niedozwolone. Tej oceny nie zmienia również fakt, że Pozwana dobrowolnie zrzekła się części przysługujących jej praw. Z tego względu Powód może domagać się zwrotu pobranej od niego opłaty dystrybucyjnej oraz opłaty za likwidację umowy.

4.3. Kwota zatrzymana przez Pozwaną stanowi świadczenie nienależne

Powyższe rozważania, w szczególności stwierdzenie, że postanowienia abuzywne nie wiążą stron, prowadzą do wniosku, zgodnie z którym kwota zatrzymana przez Pozwaną powinna zostać zwrócona Powodowi jako świadczenie nienależne.

Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (art. 410 § 2 k.c.). W niniejszej sprawie, zdaniem Prezesa Urzędu, kwota zatrzymana przez Pozwaną na podstawie zastosowania opłaty dystrybucyjnej oraz opłaty za likwidację umowy stanowi świadczenie nienależne z uwagi na niezwiązanie stron postanowieniem określającym obowiązek poniesienia wskazanych wyżej opłat. W przedmiotowej sprawie niezwiązanie stron tymi postanowieniami oznacza, że Powodowi w wyniku rozwiązania umowy ubezpieczenia z ufk, powinna zostać wypłacona wartość rachunku bez żadnych ograniczeń. Powyższa interpretacja zgodna jest z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, który stwierdził, że „warunek umowy uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć co do zasady skutek w postaci przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku rzeczoności warunku” (sygn. akt C-154/15, C-307/15, C-308/5, p. 61). Jeśli więc umowa została pozbawiona postanowień dotyczących wypłaty wartości wykupu pomniejszonej o opłatę dystrybucyjną oraz o opłatę za likwidację umowy, to konsumentowi należy się wartość rachunku bez dokonywania przez Pozwaną potrąceń. Powód może więc domagać się zwrotu wartości rachunku zatrzymanej przez Pozwaną, gdyż wzbogaciła się ona jego kosztem bez podstawy prawnej (zgodnie z art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości).

Zgodnie natomiast z zakwestionowanym art. 29 OWU w zw. z punktem 6) TLiO, w przypadku rozwiązania umowy w 2. roku polisowym, z rachunku konsumenta pobierana jest opłata dystrybucyjna (w wysokości 95% pierwszorocznej składki podstawowej, czyli w przypadku Powoda powinna ona wynieść (...)) oraz opłata za likwidację umowy wynosząca 500, 00 zł. W niniejszej sprawie Pozwana pobrała od konsumenta opłatę za likwidację umowy w ww. wysokości oraz opłatę dystrybucyjną w niższej wysokości, tj. zatrzymała w sumie (...). Z tego względu Powodowi została wypłacona większa wartość wykupu. Zdaniem Prezesa Urzędu wypłacenie przez Pozwaną większej kwoty niż wynikało to z „Tabeli Limitów i Opłat (TLiO/ULM5/1/2013)” nie wyłączało niedozwolonego charakteru postanowienia art. 29 OWU w zw. z pkt 6 TLiO. Zastosowanie niższych wskaźników do obliczenia opłaty dystrybucyjnej - i w konsekwencji zatrzymanie mniejszej kwoty - wpływa na niniejszą sprawę w ten sposób, że nienależne świadczenie zatrzymane zostało w niższej wysokości. Wytoczone zaś powództwo ma na celu wyegzekwowanie pozostałej części świadczenia nienależnego, gdyż pobranego przez Pozwaną bez podstawy prawnej.

5. Podsumowanie

Konkludując, zdaniem Prezesa Urzędu zakwestionowane przez Powoda postanowienie OWU spełnia przesłanki uznania go za klauzulę abuzywną w rozumieniu art. 385(1) § 1 k.c.

Ponadto zwrócić uwagę należy, że w niniejszej sprawie rozliczenie przez Pozwaną umowy na podstawie zasad określonych w piśmie Pozwanej z dnia (...) 2014 r., w którym to zrzekła się ona części przyznanego jej w art. 29 OWU w zw. z punktem 6) TLiO prawa do pobierania

opłaty dystrybucyjnej (obniżony został procent stanowiący podstawę do obliczenia jej wysokości), nie oznacza wyłączenia abuzywnego charakteru postanowienia OWU, usunięcia wszystkich skutków stosowania niedozwolonego postanowienia umownego, ani też wyłączenia możliwości dochodzenia przez konsumenta dalszych roszczeń. W związku z tym niezależnie od tego, że Pozwana zastosowała wobec Powoda korzystniejsze zasady obliczania opłaty dystrybucyjnej niż wynikało to z dotychczasowych OWU oraz powiązanych z nimi TLiO, Pozwana zobowiązana będzie do wypłaty zatrzymanych kwot.

z upoważnienia Prezesa
Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Dyrektor Delegatury UOKiK w Krakowie
Waldemar Jurasz

Załączniki:

- 2 odpisy dla stron zawierające stanowisko Prezesa Urzędu z istotnym poglądem dla sprawy,
- kopia wniosku Powoda o przedstawienie istotnego poglądu w sprawie z dnia (...) r.,
- kopia pisma Powoda w sprawie Wniosku z dnia (...) r.,
- kopia pisma Powoda w sprawie Wniosku z dnia (...) r.,
- kopia pisma Powoda w sprawie Wniosku z dnia (...) r.

